

קול צופיין

קול צפ"ר נשאו קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1020

כי תצא תש"ף השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

תקע בשופר גדול לחרותנו הלכות תקיעת שופר ביחיד

ובשופר גדול תקע

תקיעת השופר של ה'

אנחנו תוקעים בראש השנה, כי זו מצווה. בתורה ובנביאים אנו שומעים על תקיעת שופר של מעלה. כך היה במעמד הר סיני "וַיִּקַּל שֹׁפַר חֹזֶק מְאֹד וַיַּחֲרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמִחְנֶה" (שמות יט טו). חכמנו מדייקים מהמילים שנאמרו על הקול הזה כי הוא קול מיוחד. קול שלא נשמע אלא נראה שנאמר: "וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֵת הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֵת הַהָר עֶשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעֲמִדוּ מִרְחֹק" (שמות כ טו ורש"י שם). וכך פירש רבי אמנון מוגנצא את תקיעת שופר של מעלה גם באחרית הימים בפיוט "ונתנה תוקף": "ובשופר גדול תקע. וקול דממה דקה ישמע".

תקיעת שופר שלעתידי לבוא - ושא נס לקבץ גליתינו

בתפילת י"ח אנו אומרים כי תקיעת שופר שלעתידי לבוא תהיה לשחרור עם ישראל משעבוד מלכויות, (שכידוע מדברי חז"ל היא תחילת הגאולה, כמו שיצאת מצרים והשחרור מפרעה והעבדות היו יסוד הגאולה ממצרים). וכך אנו אומרים: "תקע בשופר גדול לחרותנו. ושא נס לקבץ גליתינו. וקבצנו וכו'". קיבוץ גלויות כתוב בפסוק כהרמת דגל: "הִנֵּה אֲשָׂא אֶל גּוֹיִם יְדֵי וְאֶל עַמִּים אֲרָיִם נְסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךָ בְּחָצוֹן וּבְנִתְיָךְ עַל כְּתֵף תִּנְשָׂאנָה" (ישעיה מט כב). הפסוק של תקיעת שופר מדבר על קיבוץ גלויות ולא על שחרור משעבוד, שנאמר: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּט ה' מִשְׁבַּלַּת הַנְּהָר עַד נַחַל מִצְרָיִם וְאֵתָם תִּלְקָטוּ לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְבָאוּ הָאֲבֹדִים בְּאָרְץ אַשּׁוּר וְהִנְדָּחִים בְּאָרְץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ בְּהַר הַקְּדִישׁ בִּירוּשָׁלַם" (ישעיהו כו). אם כן, מניין למדו חז"ל לקבוע בתפילה את תקיעת השופר כשחרור משעבוד?

עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים

התשובה נמצאת בספר תהילים שם אנו קוראים על תקיעת שופר בראש השנה כזכר ליציאת יוסף ויציאת מצרים. וכך נאמר שם "תקעו בתקדש שופר בפסח ליום חגגו: כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע" (תהילים פא).

הגמרא במסכת ראש השנה (יא ע"א) לומדת מהפסוק הזה כי יוסף יצא מבית האסורים בראש השנה, ואחרי שנים רבות בראש השנה פסקה עבודה מאבותינו במצרים בראש השנה, למרות שבפועל הם יצאו רק חצי שנה אחר כך, בט"ו בניסן.

אם כן הבנו שראש השנה הוא יום שחרור משעבוד מלכויות. אבל בכל התהליך של שחרור יוסף ושחרור ישראל ממצרים לא נזכרה תקיעת שופר. ולמה אנו מקשרים את תקיעת שופר לשחרור משעבוד?

אם תשמע למוכיה באוזן בשר, תזכה לשמוע באוזן הלב

תקיעת שופר של השחרור נשמעת רק באוזן הלב, כמו כל תקיעת שופר של מעלה. על תקיעת שופר זו נאמר בפסוק "בצצה קראת ואחלצך אענך בסחר רעם" (תהילים פא). זה גם רעם וגם בסתר. ואפשר להקשיב לאוזן הלב רק כשמוטים את אוזן הבשר לשמוע את דבר ה' כמו שהיה במעמד הר סיני. לכן רק שם מוזכרת תקיעת השופר (וברמז גם בקריעת ים סוף "וַאֲלֵת בְּרוּעַ עֶפְרָיִם וְכוּ' קוֹל רַעֲמָךְ בְּגִלְגַל הָאֵירוֹ בְּרָקִים תִּבַּל רִגְזָה וְתִרְעַשׂ הָאָרֶץ" - תהילים עז).

למרות שמכוסים מעשיך - ונפשי יודעת מאוד

"כבר ידעת מה שאיתא בזוהר בת קול יוצאת בכל יום ומכרזת 'שובו בני ישראל שובבים', ובת קול יוצאת מחורב בכל יום ואומרת 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'. וקשה למי מכריזים, הלא אין אנו שומעים כלום? אלא ודאי אף על גב דאיהו לא חזי מזלייהו חזי (הנשמה שומעת ומרגישה כדאיתא במסכת מגילה ג, א), הכי נמי אף על גב דהוא לא שמע מזליה שמע, כדכתיב (תהלים קלט יד), 'נפלאים מעשיך', לשון כיסוי כמו יפלא מוכך דבר, אפילו הכי, ונפשי יודעת מאוד'.

וזהו שלפעמים מתעורר באדם רוח טהרה מקול הקורא לאוזן נשמתו. ומכל מקום לא יזכה לזה רק השומע קול החכם המוכיח. והיינו דכתיב (שמות טו, כו), 'והיה אם שמוע תשמע', כלומר **אם תשמע למוכיה באוזן בשר, תזכה לשמוע באוזן הלב כרוז מלכו של עולם**. והיינו 'ונשמע פתגם המלך', שעל ידי רוח הקודש ידעו בסיני זה הענין, ואמרוהו ודאי נשמע קול מוכיח, לפי שאז נזכה לשמוע פתגם המלך" (השל"ה הקדוש יומא סו בשם רבי אלעזר אזכרי בעל ספר חרדים).

אֶל-מִדְּבַר יְרֵאָה וְרֵאשִׁי-עַרְבַּב וְזָאֵב הַבָּיִא אֶל-גְּדֵעוֹן מִעֵבֶר לַיַּרְדֵּן.

חיילים בצבא ה'

גם בימינו מתחברת תקיעת השופר שלנו עם תקיעת שופר של מעלה להפיל אימה על אויבינו ולחזק את רוחנו. אחד הפלאים הגדולים של דורנו מתרחש באמצעות השופרות הללו, עם שלם משתחרר נפשית מהשעבוד שהיה לו במשך אלפי שנים. בבת אחת השתחררה הגבורה שהייתה כנוסה בתוכנו מימות דוד המלך והושע. ומתקיים בנו "וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאֲרִיָּה בְּבִהְמוֹת יַעַר כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי צֶאֱן אֲשֶׁר אִם עֵבֶר יִרְמָס וְיִטְרַף וְאִין מִצִּיל" (מיכה פרק ה ז).

הלכות תקיעת שופר לשומע תקיעות ביחיד

תקיעה קודמת לתפילה

הגמרא במסכת ראש השנה (לד ע"ב) דנה באדם שצריך לבחור בין שתי עיירות שבאחת תוקעין ובאחת מברכין. למי ילך אדם להתפלל? במקום אחד אין שופר, אבל יש בו יש מניין ותפילה מסודרת ומברכים את כל הברכות שבתפילה, ומאידיך במקום השני יש תקיעת שופר אך אין בו מניין ותפילות. עונה על זה הגמרא: "הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין". הסיבה היא כי חיוב תקיעת השופר מדאורייתא.

אם אין תקיעת שופר ברבים - יתקע ביחיד

אמנם אם אדם לא יכול לתקוע בשופר ברבים, יתקע ביחיד. אלא שיש כמה הלכות שצריך לשים לב אליהן לגבי תקיעת שופר של אדם בינו לבין עצמו או למשפחתו וחבריו ללא מניין. ובה צריך לשים לב, אם אדם מתפלל בתפילה בראש השנה ביחיד ותוקע בשופר הוא תוקע רק את שלושים הקולות שלפני תפילת מוסף, אבל לא את התקיעות שתוקעים בתוך תפילת מוסף. שתקיעת שופר של מוסף אינה אלא בְּחֶבֶר עֵיר (ראש השנה לד ע"ב).

ישמע תקיעות בעמידה

כאשר אדם תוקע לעצמו או למשפחתו שלושים תקיעות, הוא צריך לתקוע אותן בעמידה. שכשתוקעים בציבור שומע הציבור את הברכות בעמידה, ואת התקיעות שקודם התפילה הוא שומע בשיבה, להדגיש כי עיקר התקיעות של החובה הן בתפילת מוסף. אבל כשאדם תוקע ביחיד והוא לא תוקע ולא שומע תקיעות בתפילת מוסף, עיקר התקיעות שהוא יוצא בהן ידי חובה הן התקיעות שלפני תפילת מוסף, ולכן צריך לשמוע אותן בעמידה (בא"ח נצבים י"ז).

ישתדל לשמוע תקיעות קודם מוסף

ואם שומע תקיעה מאדם אחר, ישתדל לשמוע את התקיעות בין שחרית למוסף, שעל ידי כן יתערבב השטן ויוכל להתפלל מוסף בלא קטרוג. ואם לא מתאפשר לו - ישמע את התקיעות אחרי מוסף (שו"ע תקצ"ב ב' כה"ח תקצ"ב אות י"ג משם הב"י, ר"ז שם, ועיין רמב"ם פ"ג ה"ב).

זמן התקיעה ליחיד

המתפלל יחיד או שלא במניין יכול לתקוע רק אחרי שתוקעים בבית הכנסת, או אחרי שעברו שלוש שעות מהיום. והוא הדין בתפילה, אין היחיד יכול להתפלל מוסף בשלוש שעות הראשונות של היום (עיין שו"ע תקצ"א סעי' ת. כה"ח שם ס"ק לה, לו ועיין לקמן בדיני תקיעה בתפילת מוסף). כל זה הוא בגלל שהתפילות והתקיעות הללו חייבות להיות תפילה ציבורית.

לך בְּכַתֵּךְ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל

כך מספר לנו הנביא על שחרור עם ישראל משעבוד מדיין באמצעות שופרות אנושיים שמחוברים לשופר של מעלה. שבתחילה היו משועבדים עם ישראל לגויים כדכתיב. "וְהָיָה אִם-זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְּבַר וְנִמְלַק וּבְנֵי-קָדְשׁ וְעָלָו עִלְיוֹ: וַיִּחַנּוּ עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת-יְבֹל הָאָרֶץ עַד-בּוֹאֲךָ עָלָה וְלֹא-יִשְׁאִירוּ מִחַיָּה בְּיִשְׂרָאֵל וְשָׂה וְשָׂה וְחָמוֹר: כִּי הֵם וּמִנְהֵימָם יַעֲלוּ וְאֶהְיֶיהֶם יְבֹא וְיִבְאוּ כְּרִי-אֲרָבָה לְרֵב וְלָהֶם וְלִמְלִיכָם אֵין מִסְפָּר וְיִבְאוּ בְּאָרֶץ לְשִׁחְתָּהּ" (שופטים ו).

בליל הסדר אביו של גדעון מספר לו על הניסים שהיו ביציאת מצרים וגדעון שואל את מלאך ה': "בִּי אֲדֹנָי וַיֵּשׁ ה' עִמָּנוּ וְלָמָּה מִצַּאתָנוּ כְּלִי-זָאת וְאִיָּה כְּלִי-פְלִאֲתָיו אֲשֶׁר סִפְרִי לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ לֵאמֹר הֲלֹא מִמְצָרִים הֶעֱלָנוּ ה' וְעַתָּה נִטְשָׁנוּ ה' וַיִּתְּנֵנוּ בְּכַף-מִדְּבַר. וְמִסְבִּיר רש"י "פסח היה. אמר לו (גדעון למלאך) אמש הקרני אבא את ההלל ושמתיו שהיה אומר 'בצאת ישראל ממצרים' ועתה נטשנו? אם צדיקים היו אבותינו - יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו - כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו. ואיה כל נפלאותיו?".

מרון הרב אליהו זצוק"ל היה מזכיר פעמים רבות את התשובה של המלאך בדבר ה'. "לך בְּכַתֵּךְ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְּבַר הָאֵל שִׁחְתָּךְ" - לך בכוח הסגוריה שסוגרת על עם ישראל, ובכוחה תזכה ותלך להושיע את עם ישראל מיד המדיינים (עיין מסילת ישראל פרק יט).

שחרור משעבוד פנימי באמצעות השופרות

גדעון תוקע בשופר לכנס את עם ישראל, ובאמת מתכנסים רבים. 32,000 לוחמים מהשבטים מנשה, אשר, זבולון ונפתלי, כנגד המדיינים וחבריהם שהם "כְּאֲרָבָה לְרֵב וְלִגְמִלְיָהֶם אֵין מִסְפָּר כְּחֹל שַׁעֲלִי-שַׁפַּת הַיָּם לְרֵב".

אומר ה' לגדעון: "רֵב הָעַם אֲשֶׁר אִתָּךְ מִתְּתִי אֶת-מִדְּבַר בְּיָדָם פְּרוֹת־פָּאֵר עָלַי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְדֵי הוֹשִׁיעָה לִּי: וְעַתָּה קְרָא נָא בְּאָזְנוֹ הָעַם לֵאמֹר מִי-יָרָא וְחָרַד יֵשֵׁב וַיִּצְפֹּר מִהַר הַגִּלְעָד וַיִּשָּׁב מִן-הָעַם עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְעֶשְׂרֵת אֶלְפִים נְשָׂאָרוּ". מסביר המלבי"ם כי גדעון שלח את אלה שמכחדים להר הגלעד, שהוא לא רחוק מעין חרוד, המקום שבו היה גדעון.

ה' מבקש מגדעון שיסיר את עובדי הבעל שמקרב הלוחמים, והוא בודק אותם באמצעות שתיית המים. לאחר הבדיקה הזאת הוא נשאר עם 300 לוחמים בלבד. "וַיֵּאמֶר ה' אֶל-גְּדֵעוֹן בְּשֵׁלֶשׁ מְאוֹת הָאִישׁ הַמְּלַקְמִים אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְנִתְתִי אֶת-מִדְּבַר בְּיָדְךָ" (שופטים ז ז).

וַיִּתְּנֵנוּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת הַשּׁוֹפְרוֹת - וַיִּשְׁעַם ה' אֶת חֶרֶב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ

300 הלוחמים לוקחים מכל אלה שחוזרים לביתם את הצידה ואת השופרות "וַיִּקְחוּ אֶת-צִדְהָ הָעַם בְּיָדָם וְאֶת שׁוֹפְרֵתֵיהֶם", וגדעון מקבל מה' סימנים כדי שיהיה לו אומץ לתקוף את מדיין. אחרי שלושה סימנים יוצאים 300 הלוחמים בשלושה ראשים ותוקעים בשופרות ומאירים בלפידים ונכנסת מהומה בלב המדיינים וחבריהם. "וַיִּתְּנֵנוּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת הַשּׁוֹפְרוֹת וַיִּשְׁעַם ה' אֶת חֶרֶב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ וְכָל-הַמִּחְנֶה וַיִּגַּס הַמִּחְנֶה עַד-בֵּית הַשְּׂטָה צְרָרְתָה עַד שַׁפְתֵי-אֲבֶל מְחֹלָה עַל-טִבְחָת".

השופרות מתחילים מהומה במחנה מדיין, השופרות והמהומה נותנים אומץ לכל אלה שפחדו והלכו להר גלעד, הם רודפים אחרי המדיינים הבורחים. "וַיִּצְעַק אִישׁ יִשְׂרָאֵל מִנְפֹתְלֵי וּמִן-אֲשֶׁר וּמִן-כָּל-מִנְשֵׁה וַיִּרְדְּפוּ אֶחָרֵי מִדְּבַר. וּבְאוֹתוֹ מִרְדָּף הֵם מַחֲסִילִים אֶת רֹב הָאִיוִם מִצַּד הַמִּדְּיָנִים וְהַנְּפִלִים מְאֹה וְעֲשָׂרִים אֶלֶף אִישׁ שָׁלַף חֶרֶב. וּבְרֵאשִׁים אֶת שְׁנֵי-שָׂרֵי מִדְּבַר אֶת-עֶרְבַּב וְאֶת-זָאֵב וַיְהַרְגוּ אֶת-עֶרְבַּב בְּצוּרֵי-עֶרְבַּב וְאֶת-זָאֵב הִרְגוּ בְּקֶבֶב-זָאֵב וַיִּרְדְּפוּ

התוקע לאחרים אחרי שכבר יצא ידי חובת תקיעת שופר, יאמר לשומע שיברך את הברכות, ואחר כך יתקע לו. ואם השומע לא יודע לברך - התוקע יברך (עיין שו"ע, רמ"א תקפה סעי' ב. כה"ח שם ס"ק כא, כב. מ"ב שם ס"ק ה - לענין ברכה בפעם השנייה ראה בסמוך). וכך יכול להיות כי מי שתוקע לאחרים בראש השנה יברך כמה וכמה פעמים לאחרים על תקיעת שופר. וטעם הברכה לאחרים היא בגלל שישאל ערבים זה לזה. ואם האחרים לא יצאו ידי חובת תקיעת שופר, יש חיסרון בכל אחד ואחד, ולכן הוא יכול לברך "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לשמוע קול שופר" (עיין שו"ע רע"ג סעי' ד, גר"א שם ס"ק י"ג, מ"ב ס"ק כ', באהל, בא"ח בראשית ש"ש הלכ' ה', כה"ח שם ס"ק ל"ה, רמ"א ס' תקפ"ה, מ"ב שם ס"ק ה', כה"ח אות כ"א).

לא מוחין באישה המברכת

נשים פטורות מתקיעת שופר כיוון שזו מצוות עשה שהזמן גרמא. ואף על פי כן, קיבלו הן על עצמן מצווה זו כחובה. אומנם יש ספק אם יכולות לברך, ועל כן טוב שהתוקע לנשים יהיה אדם שלא שמע עדיין תקיעות על מנת שיוכל לברך (עיין שו"ע תקפט סעי' ו). ומנהג האשכנזים - לא מוחין באישה המברכת (ועיין מג"א שם ס"ק ג' ולגאון ס"ק ו').

אישה שנהגה לשמוע תקיעות שופר ופעם אחת אינה יכולה לבוא לבית הכנסת תדאג שייבא אדם שיתקע בביתה. ואם אינה יכולה בכך, יש אומרים שתעשה התרת נדרים מיוחדת בערב ראש השנה (עיין בא"ח נצבים ז'). ויש אומרים שאם אינה רוצה לבטל מנהגה, רק ששנה אחת אינה יכולה לשמוע כגון שילדה וכד', אינה צריכה התרה (עיין דגול מרובה ז"ד סימן רי"ד).

מצווה לחנך את הקטנים לשמוע קול שופר

מצווה לחנך את הקטנים לשמוע קול שופר, ויש להביאם לבית הכנסת לשמיעת קול שופר מגיל חמש או שש לפי כוחם והכמתם. אך אין להביא קטנים מאוד שמפריעים את התפילה (עיין שו"ע תקפט סעי' ב ונו"כ).

הלכות תקיעות

לא כנגן המנגן

לכתחילה יאחז התוקע את השופר בימין, אפילו הוא איטר. ויכוון את פי השופר למעלה, ואם קשה לו - אין דברים אלו מעכבים (שו"ע תקפה סעי' ב והחונים עליו. בא"ח נצבים טז).

חשוב גם לומר לכל בעל תוקע לתקוע תקיעות פשוטות, ולא "לנגן" בתקיעה, לעלות או לרדת. ייתכן שאדם ניגן את תקיעותיו בדרך שהצליח להרשים מישהו, אבל הוא צריך לדעת שהפסיד משהו מכוונות המצווה. אמנם אם ניגן בתקיעות - יצא ידי חובה כי כל הקולות כשרים בשופר.

אורך התקיעות

תקיעה שברים ותרועה שעשאן קצרים מדי - אינם כשרים. אמנם אם עשה תקיעה ארוכה מאוד בנשימה אחת - כשרה, וכן אם עשה יותר מג' שברים בנשימה אחת, או יותר מט' טורמטין בתרועה בנשימה אחת - כשר. ועדיף לעשותן כשיעור (ועיין כה"ח תק"ץ ס"ק כ"ה כ"ו ומשנ"ב ס"ק טו טז ז').

בסדר תשר"ת תהא כל תקיעה ארוכה כמו השברים עם התרועה, דהיינו כמו ח"י כוחות שהם "ארבע שניות" לכל תקיעה, ואם תקע פחות משתי שניות - אף בדיעבד לא יצא, וצריך לחזור ולתקוע את התקיעות (תקצ ג ונו"כ).

בסדרים תש"ת או תר"ת תהא כל תקיעה ארוכה כמו השברים או התרועה, דהיינו כמו ט' כוחות שהם שתי שניות כל תקיעה. ואם עשה כל תקיעה פחות משתי שניות לא יצא וצריך לחזור ולתקוע את התקיעות.

חשוב מאוד להזכיר לכמי שתוקע בביתו, כי כיוון שהתקיעות הן מצוות עשה מן התורה, אין לאכול קודם התקיעות. אמנם או איש או אישה חלשים או חולים, או זקנים שאינם יכולים להישאר בצום עד אחרי התקיעות, יכולים לאכול בצנעה לפני התפילה. אם רוצים אותם חולים לאכול אחרי תפילת שחרית, חייבים לקדש ואחר כך לאכול. וטוב לאכול רק "כזית" מוזנות אחרי הקידוש (עיין שד"ח מערכת ראש השנה סי' ב ס"ק לא. כה"ח תקפה ס"ק כה, נו).

שופר בכל בית

שופר שתוקעים בו עדיף שיהיה של איל, וכפוף. וצריך לראות שלא יהיה בו סדק לאורכו או לרוחבו, ושלא יהיה בו שום נקב. ושלא יהיה דבוק משהו בפיו, ושלא יהיה שום חסרון או אפילו סדק קטן בפי השופר (אהלי יעקב הלכות שופר ד. עיין בא"ח נצבים טז).

ובימינו קל לקנות שופרות מהודרים, וכמעט שלא נמצא שופר שהוא פסול. לכן כדאי לקנות כבר עכשיו שופר לכל בית, כיוון שאיננו יודעים אם יהיה סגר בראש השנה, ואם יוכלו הבעל או האישה או הילדים לשמוע תקיעת שופר בבית הכנסת ואם יבואו לתקוע להם. וכדאי שכל אדם יתאמן על תקיעה בשופר שקנה וילמד את ההלכות הקשורות בו.

לשמוע קול שופר

נוסח הברכות

ביום א' דראש השנה מברך התוקע "לשמוע קול שופר" ו"שהחיינו", אולם ביום ב' דראש השנה מברך רק "לשמוע קול שופר". וכשחל יום ראשון של ראש השנה בשבת, אין תוקעים בו, ולכן ביום השני מברכים גם "שהחיינו" (עיין שו"ע תקפה סעי' ב. תר סעי' ג ומג"א שם). לדעת הרמ"א לעולם, בין ביום ראשון ובין ביום שני של ראש השנה יברכו "שהחיינו", וטוב שהנוהג כדעתו ילבש בגד חדש וכשמברך כיוון גם על הבגד החדש.

אם בירך בטעות "לתקוע בשופר", או "על תקיעת שופר" - במקום "לשמוע קול שופר" - יצא ידי חובה (עיין מ"ב וכה"ח ס' תקפ"ה).

אחיזה וכיסוי

צריך לאחוז את השופר בשעה שמברך עליו, ונהגו לכסות את השופר בעת הברכה, לפני הברכה ובין התקיעות (כה"ח תקפה ס"ק יד בשם א"ר ס"ק ת. בא"ח נצבים טו). וכל זה הוא כדי שלא לתת אפשרות למקטרגים לקטרג על תקיעת השופר הזה. שכידוע יש מניעות גדולות מצד רשעי האומות כנגד קיבוץ גלויות וכנגד זה שיש ליהודים מדינה והם לא משועבדים תחת פרסות האומות. ורשעה זו היא שיקוף הקטרוג העולמי של כוחות הסט"א.

אין משיחין

צריך התוקע לתקוע מיד אחר הברכות ולא להפסיק אפילו בדברים שמעניין השופר. ואם דיבר קודם תקיעה ראשונה, אם דיבר מעניין השופר - אינו חוזר ומברך, ואם דיבר בעניין אחר - חוזר ומברך. אם כבר תקע לעצמו קודם לכן - אינו חוזר ומברך.

אם התוקע דיבר בין תשר"ת לתש"ת או לתר"ת אינו חוזר לברך. ואם השומעים דיברו בין הברכה לתחילת התקיעה, יש מחלוקת אם צריכים לחזור ולברך. ולכן אם דיברו לא יחזרו לברך, כי ספק ברכות להקל. ואסור לתוקע ולציבור לדבר מתחילת הברכות עד סוף התקיעות (עיין שו"ע תקצב סעי' ג. כה"ח שם ס"ק כד משנ"ב ס"קח).

"הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין". כי חיוב תקיעת השופר מדאורייתא. ואפילו אם בוודאות אין באותו מקום תפילה אבל בספק שיש בו שופר, אעפ"כ יש להעדיף את מקום ספק השופר כי הוא העיקר

יש אומרים ש"ח כוחות הם כחמש שניות, וטוב לחוש להם לכתחילה ולכן ישתדל בתשר"ת להאריך בתקיעה חמש שניות, ובתש"ת ובתשר"ת יאריך בתקיעה כדי שתי שניות וחצי או שלוש.

אורך השברים

צריך שיהיו ג' שברים זה אחר זה, וכל שבר יהא ארוך כמו ג' כוחות. נמצא שגם השברים בסך הכול הם כמו ט' כוחות, ואם עשה ד' או ה' שברים בלי הפסק ביניהם - יצא (תקצ ג). יש להזהר מאוד שלא להאריך בשברים עד שיהא כל שבר כמו ט' כוחות, כי בזה אפילו בדיעבד אינו יוצא.

צריך לעשות את השברים בנשימה אחת, ואם הפסיק באמצע בנשימה - לא יצא. כמו כן אם עשה את כל התש"ת בנשימה אחת - יש אומרים שלא יצא, ויחזור ויתקע (תקצ סע' ד-ה, ועיין כה"ח ס"ק כח).

אורך התרועה

לכתחילה צריכה כל תרועה להיות ט' כוחות קצרים ובסך הכול שתי שניות. ואם עשה יותר - יצא. כמו כן צריך לעשות את התרועה בנשימה אחת, ואם הפסיק באמצע - לא יצא. אם עשה את כל התר"ת בנשימה אחת - יש אומרים שלא יצא, ויחזור ויתקע.

בתקיעות של מיושב יש לעשות השברים עם התרועה בנשימה אחת. ובתקיעות שבתוך התפילה והחזרה יש לעשותן בשתי נשימות, ומכל מקום לא יפסיק ביניהן אלא יהיו תכופות זו לזו. אמנם אם עשאן כולן בשתי נשימות או בנשימה אחת - יצא ידי חובה.

תקלות בתקיעות

בתשר"ת - אם תקע תרועה לפני שברים חוזר מספק לתקיעה הראשונה של תשר"ת זה, ובכל מקום שכתוב כי צריך לחזור - חוזר לתקיעה של תשר"ת או תש"ת או תר"ת שתוקע בו ולא לתחילת כל סדרת התשר"ת או התש"ת או התר"ת (עיין שו"ע תקצ סע' ט, כה"ח שם ס"ק סז).

בתש"ת - אם התחיל תרועה בטעות בכל מקום שהוא אפילו חלק מתרועה - חוזר לתקיעה ראשונה של תש"ת זה ולא של כל הסדר (שם סעיף ז).

אם תקע יותר משלושה שברים בפעם אחת - לא יהי הפסק. אם תקע שלושה שברים ואחר כך הפסיק מעט והוסיף אפילו שבר אחד - חוזר לתקיעה ראשונה של תש"ת זה (עיין שו"ע שם סע' ג, ח).

בתר"ת - אם התחיל שברים בטעות בכל מקום שהוא אפילו רק שבר אחד - חוזר לתקיעה ראשונה של תר"ת זה (שו"ע שם).

בתר"ת אם תקע תרועה, הפסיק והריע עוד תרועה בנשימה אחת - לא יהי הפסק, ואם נשם בינתיים - יהי הפסק וצריך לחזור לתקיעה ראשונה של תר"ת זה (עיין כה"ח שם ס"ק טל).

בשברים - אם עשה שני שברים והתחיל להריע - יש אומרים שצריך לחזור ולעשות שלושה שברים ולהריע. ויש אומרים שצריך לחזור לתקיעה הראשונה, לכן טוב להחמיר במצווה דאורייתא ולחזור לתקיעה הראשונה (עיין שו"ע שם סע' ז והחונים עליו).

אם בשעה שהיה בתש"ת (או בתר"ת) נזכר ששכח תשר"ת אחד או שטעה בו - יש אומרים שכדאי לגמור שלוש פעמים תש"ת ואחר כך לתקוע את התשר"ת החסר (מגן אברהם שם ס"ק יב), ויש אומרים שצריך לחזור לתקיעה על הסדר, היינו לתקוע תשר"ת ואח"כ תש"ת וכן נכון לעשות. (אהרונים).

יש מי שאומר שמה שאמרנו שצריך לחזור, זה דווקא בשלושים קולות דמיושב ובתקיעות של תפילת מוסף, אבל אם טעה בתקיעות שאחרי תפילת עמידה של מוסף - אין צריך לחזור (מגן אברהם שם ס"ק יב). ויש אומרים שגם בתקיעות שאחרי תפילת עמידה של מוסף, אם טעה - צריך לחזור וטוב להחמיר. (אהרונים).

מי שאינו יודע אלא מקצת הסימון, לא יעשה אותו המקצת שיוודע, אבל תשר"ת תש"ת תר"ת אין מעכבין זה את זה ואם יודע לעשות אחד מהם או שנים עושה (עיין שו"ע תקצ סע' ב והחונים עליו).

שמע חלק מהתקיעות ממניין אחד וחלק ממנו אחר - יצא, ובלבד שיהיו על הסדר. וכן אם שמע חלק מתוקע אחד וחלק מתוקע אחר - יצא (שו"ע תקפה סע' ג).

תוקע שהתחיל לתקוע תשר"ת ולא הצליח לסיים את התקיעה האחרונה ובא אחר במקומו, אינו צריך לתקוע מתחילת התקיעות אלא יתחיל מתחילת אותו תשר"ת (שו"ע שם).

ויהי רצון שנשמע קול שופרו של משיח במהרה בימינו. אמן.

סיפורים על הרב זצ"ל

מניין מתקן

אחרי הפינוי מגוש קטיף הגיע בני לרב זצ"ל וסיפר כי הצבא מבקש שיהיה בראש השנה בבסיס, למרות שהוא לא אמור להיות שם, והוא לא יודע מה לעשות ואיפה יתפלל. אומנם הוא יודע לתקוע בשופר, אבל מדובר במקום שאין בו מניין של שומרי מצוות, בסך הכול ארבעה בחורים בישיבת הסדר ובכל כמה שעות יש משמרת, כך שהם צריכים לתכנן את שעות התפילות שיתאימו לכולם. הרב הקשיב לשאלתו ואמר לבני שילך לבסיס כי זה חשוב.

בני לא שאל שאלות, ואמר בלבו שאם הרב אומר שהוא צריך ללכת, הוא ילך. הוא לקח את הסימנים מהבית, והתייחס לכך כאילו הוא יוצא לשליחות. בני הגיע לבסיס, חיפש אנשים שיצטרפו אליו למניין, אבל גילה כי אין עם מי לדבר. ביום הראשון הם סיימו משמרת שמירה בלילה והלכו לישון, כי בשעה 13:00 היו צריכים לעלות למשמרת נוספת. הוא לא ידע איך יתפלל ביחיד ומה יעשה עם תקיעות השופר. הוא ניסה להעיר את הבחורים הישנים, לבקש מהם שישלמו לו מניין, אבל הם ביקשו ממנו שלא יפריע להם, הם עייפים, כי לא ישנו כל הלילה. כך יצא שבני התפלל שחרית ביחיד, ביום ראש השנה, אבל רצה לפחות לתקוע תקיעות שופר במניין.

ביאושו הוא תפס בחור אחד והסביר לו שהיום ראש השנה והוא רוצה בחורים לתפילה, כדי שיוכל לתקוע בשופר. אותו בחור הצליח לגייס שישה חבר'ה נוספים, חלקם עם קעקועים על הידיים, שיצטרפו לתפילה. הוא הסביר להם מתי להגיד אמן, מתי להגיד "ברוך הוא וברוך שמו", עד שסיים את התפילה והגיע לקדיש אחרון.

כשסיים, הוא שאל אם משהו רוצה לקרוא קדיש, והנה אחד החיילים התחיל לקרוא קדיש ולבכות. בני שאל אותו מדוע הוא בוכה, והחייל השיב לו: אבא שלי נפטר והבטחתי לעצמי שלא אקרא עליו קדיש, והנה אני מוצא את עצמי קורא עליו קדיש.

בני לא ידע מה קרה עם אותו בחור, למה הוא הבטיח לעצמו שלא יקרא קדיש על אביו. אבל הוא הבין שהיו דברים לא טובים בין האב לבין בנו וכנראה התקיעות והתפילה ריכזו משהו בלבו והוא סלח ואמר קדיש על אביו. בסופו של דבר ביקש החייל מבני שיאמר גם אשכבה על אביו.

בסיומה של התפילה הם שאלו מתי לבוא למחרת, והיה שם מניין גדול. או אז הבין בני איזו שליחות הייתה לו ואיזה תיקון נעשה בראש השנה. אחרי שבני חזר מהצבא הוא סיפר את השתלשלות הדברים לרב אליהו, והתרגשותו של הרב הייתה גדולה מאוד.

הרב סיפר כי במסכת כלה רבתי (פרק ב) מסופר על רבי עקיבא שראה אדם אחד שהגיע לעולם העליון וסבל מאוד כיוון שעשה מעשים רעים בחייו. שאל אותו רבי עקיבא מה תקנתו, וענה אותו האיש כי אם בנו יאמר עליו קדיש, האיש הזה יינצל מדינה של גיהנום.

הלך רבי עקיבא לאותה עיר, ומצא את הבן הקטן הזה, ולימדו קריאה וכתובה ותורה עד שעמד בבית הכנסת והתפלל ואמר קדיש וענו הקהל אמן. וכך נחה דעתו של אותו איש.

אם רבי עקיבא יכול לטרוח כל כך בשביל בן שיאמר קדיש על אביו, כל שכן אנחנו שצריכים לטרוח לשם כך בכל כוחנו.

תשובה כהלכה

יְשׁוּעָתְךָ אֱלֹהֵינוּ אֶלֶּם. האם ההסכם איחוד האמירויות הוא דבר טוב? צריך להסתכל על השלום שכרתה איתנו איחוד האמירויות בהיבט כללי. יש פה נבואה שמתגשמת. פתאום רוב גדול של מדינות העולם רוצות את קרבתנו. ליתר דיוק 85% ממדינות העולם בקשרים דיפלומטיים על ישראל, ועוד 5% אחרות בקשרים גלויים, בדרך להיות בקשרים דיפלומטיים. כולן יודעות שמדינת ישראל היא מדינה של ברכה. כולן יודעות שקשר עם מדינת ישראל מביא ברכה גם במישור הביטחוני וגם במישור הכלכלי, גם במישור החקלאי וגם במישור הטכנולוגי. מתקיים בנו ממש כפשוטו "ונברכו בך כל משפחות האדמה". הפלא הזה גובר כשאנו זוכרים שרק לפני מאה שנה התקיימה בנו במלואה הקינה של ירמיהו במגילת איכה (ג מה) "סְחִי וְקוּאֵס תְּשִׁימֶנּוּ בְּקֶרֶב הַעֲפִימִים". שנאה ריחוק גועל התעלמות וכך היה כמעט כל 2000 שנות הגלות. הנה כל זה מתהפך בדור האחרון כשאנו לארץ ישראל. כן אנחנו קוראים בהפסרת השבוע את דברי ישעיה (נב) "פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ יְהוּדָה וְיְרוּשָׁלַם כִּי נָחַם ה' עַפְזוֹ וְגָל יְרוּשָׁלַם: חֲשֵׁף ה' אֶת זְרוֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל אֲפִסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ". מתקיים בנו הפסוק כפשוטו "תַּחַת הַיּוֹתֵץ עֲזָבָה וְשׁוֹנְאָה וְאֵין עוֹבֵר וְשִׁמְתֵיךָ לְגֵאוֹן עוֹלָם מְשׁוּשׁ זָר וְדוֹר" (ישעיה ט טו).